

KÜLTÜRÜN BİR UNSURU OLARAK DİN

Mustafa Güven

Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Bölümü Öğretim Üyesi
mustafagüven2005@hotmail.com

Özet: Kültürün önemli bir unsuru olan din, tarih, dil, sanat ve estetik gibi insanlığın başlangıcından bu yana insanla beraber var olan, içerdiği inanç ve ibadet ilkeleriyle daima kültürler üzerinde büyük etkisi olan bir olgudur. Din, bireyin sosyal hayattaki rolünün ne olduğu sorusuna cevap ararken başvurduğu en önemli referans kaynaklarından biridir. Bu nedenle hiçbir fert ve toplum, dinin etkisinden uzak kalmaz.

Din, insanın diğer insanlar, varlıklar ve Allah ile olan münasebetlerini düzenleyen sosyal bir güce ve etkiye sahiptir. İnsanların sosyal hayattaki faaliyetlerini anlayabilmek için, inançlarının özelliklerini ve şahsiyetlerinde oynadığı rolü bilmek gerekir. Çünkü inancın, insan psikolojisi ve dolayısıyla sosyal yaşayışı üzerinde önemli etkisi vardır.

Kadim Yunan filozofu **Mestrius Plutarchus** (MS. 46 - 120?) "*Dünyayı geziniz, dolaşınız, medeniyetsiz, şehirsiz, duvarsız insan topluluğu görebilirsiniz ama mabetsiz ve mabutsuz insan topluluğu göremezsiniz*" der.

Bu tebliğimizde, insanın olmazsa olmazlarından olan, her devirde, her mekânda her yaş ve cinsiyeti kapsayan, dinamik bir yapısı olan dinin işlevselliğinin kültür hayatımızdaki belirleyici rolü üzerinde duracağız. Ana başlıklar halinde şu hususları ele alacağız:

- a. Felsefe ve sosyoloji bilimine göre dinin tanımı,
- b. Dinlere göre dini tanımı, (Yahudilik/Hıristiyanlık/İslamiyet)
- c. Dinin sosyal ve psikolojik hayattaki fonksiyonu,
- d. Bir kültür unsuru olarak din:
  1. Dili besleyen bir unsur,
  2. Sanatı besleyen bir unsur,
  3. Kültürün tamamlayıcı bir unsuru olarak din.

Anahtar Kelimeler: Din, Kültür, Toplum, Dil, Psikoloji, Tarih, Antropoloji

Religion as an Element of Culture

Abstract: Which is an important element of culture, religion, history, language, art and aesthetics since the beginning of humanity, with humanity that exists, it contains the principles of faith and worship, a phenomenon which is always a big impact on cultures. Religion's role in social life of the individual referred to in answer to the question of what is one of the most important reference sources. Therefore, no individual and society, the influence of religion survives.

Religion is men's other people, assets and regulate the relationships between God and has power and influence social. In order to understand people's social life, activities, beliefs, and figures of the features you need to know the role. Because of faith, human psychology, and thus has a significant impact on social life in the.

The ancient Greek philosopher Mestrius Plutarchus (MS. 46-120?), "Trip to the world of to wander, uncivilized, uncities, unwalled, human society and human society as you can see, but you can not see ungod and unplaces of worship" he says.

In this paper the man is a sine qua non, in every era, every age and sex of each venue, including the functionality of a dynamic structure of the religion which we will focus on the decisive role of culture in our lives. Main headings will consider the following matters:

- a. According to the philosophy and sociology
- b. According to the definition of religious faiths (Judaism / Christianity / Islam)
- c. Social and psychological function of religion in life,
- d. Religion as a cultural element:
  1. Language is a factor in feeding,
  2. Art is a factor in feeding,
  3. Religion as an integral element of culture

Keywords: Religion, Culture, Society, Language, Psychology, History, Anthropology.

1. GİRİŞ

Bütün dinlerin inanç (akide), uygulama (muamelat) ve ahlakî boyutu vardır. Bu genel yapı, mensupları arasında ortak bir kültür ve sosyal yapı oluşturur. Aynı zamanda toplumların oluşturduğu kültür de onların dini inanç ve yaşayış biçimlerine ayrı bir renk ve desen katar. Buna göre kültür, hayatın her alanını kuşatan, yazılı ve sözlü olarak nesilden nesile devam eden sözlü, yazılı ve görsel atmosferin genel adı olarak tanımlanabilir. Bu anlamda kültürü oluşturan unsurlar sayısız olmakla beraber bunların başında din, dil, tarih, sanat, müzik, spor, folklor, adet, gelenek, görenek, ekonomi, hukuk, bilim, ahlak, estetik ve beslenme şekilleri gibi değerleri sayabiliriz.¹ Kültürler, canlı bir organizma gibi, doğar, büyür, gelişir ve zamanla yerini başka bir kültür biçimine bırakır.

Ben bu bildirimde kültürün önemli unsurlarından biri olan “Din” üzerinde durarak, toplumların din algısı ve dinin toplumsal boyutu üzerinde duracağım. İnsanı ayakta tutan iki temel dinamikten birincisinin beslenme, ikincisinin ise, din veya manevî hayat olduğu kabul edilir. Başlangıcı insanlık tarihi kadar eskilere uzanan din, tarihin her döneminde bireyleri ve toplumları etkileyen en önemli kurumların başında gelir. Öyle ki, insan ne kadar eskiye giderse gitsin, insanın var olduğu her yerde dinin izlerine rastlamak mümkündür. Nitekim Kadim Yunan tarihçisi Mestrius Plutarchus (MS. 46 - 120?)’a atfedilen “**dünyayı geziniz, dolaşınız; medeniyetsiz, edebiyatsız, duvarsız insan topluluğu görebilirsiniz ama mabetsiz ve mabutsuz insan topluluğu göremezsiniz**”² sözü bu gerçeğe işaret etmektedir. Ayrıca ünlü sezgici filozof Bergson (1859-1941) da “Geçmişte bulunduğu gibi bugün de ilimsiz, sanatsız, felsefesiz toplumlar bulunacaktır. Fakat dinsiz bir toplum asla”³ diyerek bu tezi destekler.

İnanmanın eski kültür unsurlarında ne kadar önemli, büyük bir rol oynadığını, onlardan bize kadar gelen tapınaklar açık olarak gösteriyor. Bu kültür unsurlarının birçok başarıları kaybolduğa halde, tanrılar dünyası olduğu gibi kalmıştır. İlkçağdaki kültür unsurlarında din işlerini yönetenler, dini yöneten sınıf, bugünkünden daha önemli bir yer alıyordu.⁴

¹ Kültür ve Din İlişkisi Yrd. Doç. Dr. Durmuş TATLİOĞLU, http://www.somuncubaba.net/pdf/0070/www.somuncubaba.net-2006-008-0070-kultur_ve_din.pdf

² Kahraman, Ahmet, *Dinler Tarihi*, İstanbul. 1984, s.14; Nitekim Wach, ilkel kabileleri kastederek “Onların hiçbir bayramı yoktur ki, aynı zamanda dini bir mâna ifade etmesin. Hiçbir mukaveleleri yoktur ki, Tanrı adına akdedilmiş olmasın. Hiçbir spor yarışmaları yoktur ki, kendisine dini bir âyin eşlik etmesin.” derken, bu gerçeğe işaret etmiştir. Bkz. Hans Freyer, *Din Sosyolojisi*, (Çev. T. Kalpsüz), AÜİFY., Ankara 1964, s. 31.

³ Henry Bergson, *Les Deux Sources de La Morale et de la Religion*, Paris, 1948, s. 105.

⁴ Henry Bergson, *Les Deux Sources de La Morale et de la Religion*, Paris, 1948, s. 203.

İnsanların bireysel ve toplumsal faaliyetlerinde de, dini inançların izlerini ve etkisini görmek mümkündür. Hatta insanın sosyal hayattaki faaliyetlerini anlayabilmek için, dini inançların insan şahsiyeti üzerindeki etkisi ve oynadığı rolü iyi bilmek gerekir. Çünkü inancın, insan psikolojisi ve dolayısıyla sosyal yaşayışı üzerinde önemli etkisi vardır. İnancın, sosyal yaşayış ve kültür üzerinde etkisi olduğu gibi, toplum kültürünün de o toplumu oluşturan ferlerin inançları üzerinde önemli etkisi vardır.⁵ Dolayısıyla insan için hem kültür hem de din önemli bir yer tutmaktadır.

Modern veya modern olma iddiasında olan toplumlar, dinin önemini ve etki alanını daraltmak için yoğun çaba sarfettiler. Pozitivizm, Evrim Teorisi, Sekülerizm, Laisizm, Freud'un psikanaliz felsefesi, Karl Marx'ın materyalist felsefesi, modernizm, çağdaşlık vb ideolojik kavramlarla dine alternatif çözümler üretmeye çalışan akımlar, bir yandan dinin antik bir meta olduğunu savunurlarken, diğer taraftan kendi ideolojilerini kutsallaştırarak topluma dayatmaya çalıştılar. Oysa din, soyut ve yalın bir değer değildir. Din, bir çevre, kültür, atmosfer ve havadır. Mimariden mezar taşlarına, çevre düzenlemesine ve folklor kadar her alanda kendisini hissettiren din, aynı zamanda içinde bulunduğu kültür dünyası için de bir kimlik niteliğindedir. Bir başka ifade ile kültür, toplumu inşa eden, biçimlendiren ve manevi anlamda onu yaşatan bir dinamizmdir. Yani kültür, bir toplumun herhangi bir kesiminin, herhangi bir sınıfının yarattığı bir şey olmayıp⁶, adeta insanlığın ortak malı olan bir zenginliktir. Bu anlamda kültürü, yerel ve evrensel olarak ikiye ayırmak gerekir. Buna göre yerel olana kültür, evrensel olana da medeniyet adı verilebilir.

2. FELSEFE VE SOSYOLOJİ BİLİMİNE GÖRE DİN

Genel anlamda felsefeciler, dini metafizik alana yerleştirir ve onu soyut bir değer olarak görürler. Özü itibarı ile din, vahiy ürünü olduğu için, felsefenin referansları arasında yer almaz. Sosyoloji bilimi ise, dini üç ana kategoride değerlendirir. Birincisi, dini tamamen sosyal ve toplumsal boyutta fayda ve zarar bağlamında değerlendirir ve dini tamamen şekle indirger. İkinci görüşe göre de din, tamamen öze ait soyut bir değer olup felsefenin din tanımından büyük ölçüde etkilenen Weberci anlayışa dayanır. Bu anlayışa göre kişi, inandığı dini değerleri duyuları ile tecrübe edemez ve pratiğe yansıtmaz. Din

⁵ David Krech-Richard S. Crutchfield, *Sosyal Psikoloji*, trc. Erol Güngör, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007, s. 266.

⁶ Louis Dollet, *Culture individuelle et Culture de Masse*, Paris, 1947.,s.31.

zihinsel bir inanış ve duyustur. Bu her iki görüş, monothetic yani tekçi görüştür. Üçüncü görüş ise, politetik yani çoğulcu bir din anlayışına dayanır. Yani bunlara göre din, kapsayıcı, kuşatıcı ve yaygın kutsal motiflerin hepsidir.⁷

3. DİNLERE GÖRE DİN

Her din mensubu, kendi dini inancını ve din tanımını kendi dini ilkelerine göre tanımlar. Biz bu bölümde kısaca Yahudi, Hıristiyan ve İslamiyet'in din tanımları üzerinde duracağız.

Yahudiler, kendileri dışında başka bir din ve dini referansı kabul etmezler. Onlara göre din, kanun, yasa, şeriat ve kural demektir. Aslında bunların hepsi aynı şeyi ifade etmekte ve öz olarak din, kişinin ve toplumun yararına olan şeyleri sağlayan sitemler bütünüdür. Burada söz konusu olan Yahudi toplumdur. Bu nedenle bazı bilim adamları Yahudiliği, bir dogmalar dini değil, ilahi yasalar dini olarak görmüşlerdir. Bunun nedeni, Tevrat'ta nelere inanılması gerektiği konusunda belirlenmiş dogmaların olmamasıdır. Tevrat'ta, Allah'a, peygamberlerine, meleklerine, kitaplara, ahiret gününe iman gibi şeylerden bahsedilmemektedir. Tevrat, inan-inanma gibi telkinlerde bulunmaz. O, yapacaksın veya yapmayacaksın gibi eyleme dönük belirlemelerde bulunur ve bunların ihlali durumunda uygulanacak cezaları belirtir. Ahlaki meseleler bile suç ve ceza çerçevesinde söz konusu edilir. Kur'an "Ebeveynine öf bile deme" derken, Tevrat "Annesine, babasına lanet eden öldürülecek" der. Bu ve benzeri örnekler çoğaltılabilir.⁸

Ancak Tevrat'ın tahrif edildiği iddialarını dikkate alarak yapacağımız değerlendirmeye göre dinin kültür boyutuna baktığımız zaman şunu görürüz: Tarih ve tarih içinde oluşan kültür, her alanda olduğu gibi dini alanda da önemli belirleyici bir unsur olarak durmaktadır. Tarih içinde Yahudi toplumu, kendi siyasi düşüncelerine uygun bir kültür oluşturarak buna paralel bir din inşa etmişlerdir.⁹

⁷ Geniş bilgi için bkz. Kurt, Abdurrahman, "Sosyolojik Din Tanımları ve Dine Teolojik Bakış Sorunu", UÜİFD, C. 17, Sayı: 2, 2008, s. 73-93; ayrıca tarihçilerin ve antropologların din anlayışı için bkz. Toynbee, Arnold, Tarihçi Açısından Din, Çev. İbrahim Canan, İstanbul, 1978; Eliade, Mircea, Dinler Tarihi, Çev. Mustafa Ünal, Konya, 2005.

⁸ Geniş bilgi için Baki Adam'ın şu iki çalışmasına bakılabilir: Yahudilikte Din Kavramı ve Din Anlayışı, <http://felsefe38.blogcu.com/yahudilikte-din-kavrami-ve-din-anlayisi/1817715>; Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, İstanbul, 2002; ayrıca bkz. Yaşayan Dünya Dinleri, s. 205-275.

⁹ Geniş bilgi için bkz. Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, İstanbul, 2002, s. 227-256.

Hıristiyanların din tanımı ve anlayışına gelince onlar dine, tarihin belli dönemlerinde farklı misyonlar yükledikleri için buna göre dinin tanımı da değişmektedir. Başlangıçta bir Havari ve Uhrevi din olan Hıristiyanlık, zamanla tarih içinde mevcut kültürlerle yoğrularak ve özellikle Yahudiliğin işgal ettiği alanın dışında kendine yer edinmek için tamamen dünyevileşmiş ve iktidar ve saltanat dini haline dönüşmüştür. Bundan rahatsız olanlar, laiklik ve sekülerizmi bir dünya düzeni olarak yeryüzüne ikameye etmeye çalışınca Hıristiyanlık yeni bir kültür dini olmaya başlamıştır.¹⁰ Günümüzde ise, kültür olarak da tamamen sembolik kalan Hıristiyanlık, kendine göre bazı ahlakî kriterler inşa ederek ayakta durmaya çalışmaktadır.

Din-Kültür İlişkisi

Girişte kısmen değinildiği gibi kültür, bazen dini; bazen de din, kültürü etkiler. Bu anlamda kültür-din ilişkisi üzerinde kısaca durmakta yarar vardır.

Kültürü etkileyen, değiştiren ve ona süreklilik kazandıran en temel unsur "din"dir.¹¹ Bu anlamda din, felsefeden¹² ve ahlaktan daha eski¹³ olduğu gibi kültürden daha da eskidir. İşin esasına bakılırsa din, kültür veya medeniyeti kapsar. Jacque Maritain'in de dediği gibi hakiki din ne insan, ne dünya, ne medeniyet ve ne de kültür kaynaklı olmayıp, Allah tarafından vahyolunan bir fenomendir. Hakiki din, her medeniyet ve kültüre aşkın ve evrenseldir.¹⁴ Bu anlamda kültür, dünyaya, din ise vahye aittir.¹⁵ Din kültüre, muhtaç olduğu çerçeveyi temin eder ve bütün insanlığı bunalım ve ümitsizlikten kurtarır.¹⁶ Çeşitli kültürlerle sahip olan insanların, ortak bir dini inanç ve uygulama içinde olmaları, genellikle toplumların gelişmeleri için faydalı olan etkileşimi teşvik eder. Bunun aksi olması, yani bir din, çeşitli kültürlerle göre değiştirilirse, bir-

¹⁰ Yıldırım, Suat, *Mevcut Kaynaklara Göre Hıristiyanlık*, İstanbul, 2008; *Yaşayan Dünya Dinleri, Hıristiyanlık Bölümü*, s. 77-203.

¹¹ Geniş bilgi için bkz. Korlaelçi, Murtaza Din - Kültür İlişkisi, *Felsefe Dünyası*, Sayı VIII, 1993, ss. 35-47.

¹² Henry Duméty, *Phénoménologie et Religion*, Paris 1962, s. 77'dan naklen Korlaelçi, Murtaza Din - Kültür İlişkisi, *Felsefe Dünyası*, Sayı VIII, 1993, ss. 35-47.

¹³ Geddas Macgiegor, *Les Frontières de la Monale et la Religion*, Paris, 1952, s. 29'dan naklen Korlaelçi, Murtaza Din - Kültür İlişkisi, *Felsefe Dünyası*, Sayı VIII, 1993, ss. 35-47.

¹⁴ Jacque Maritain, a.g.e., s. 25'dan naklen Korlaelçi, Murtaza Din - Kültür İlişkisi, *Felsefe Dünyası*, Sayı VIII, 1993, ss. 35-47.

¹⁵ Geniş bilgi için bkz. Korlaelçi, Murtaza Din - Kültür İlişkisi, *Felsefe Dünyası*, Sayı VIII, 1993, ss. 35-47.

¹⁶ Jacque Maritain, a.g.e., s. 27'dan naklen Korlaelçi, Murtaza Din - Kültür İlişkisi, *Felsefe Dünyası*, Sayı VIII, 1993, ss. 35-47.

birlerini olumlu yönden etkilemeyen birçok dal ve mezheplere bölünür. Çeşitli kültürlerle mensup insanların, dinde birliklerinin sağladığı yararlı neticeyi bugün İsrail Devletinde görmekteyiz. Asırlardır dağınık yaşayan Yahudi halkı değişik kültürde olmalarına rağmen din birliğindeki sağlam bağlılığı nedeniyle devlet olabilmiş ve her zaman ortak bir zeminde buluşabilmişlerdir.¹⁷

Dinle kültür arasında son derece yakın bir ilişki vardır. Bu nedenle dinde meydana gelen değişiklik mutlaka kültürde de kendisini gösterir.¹⁸ Louis Dollet'in de dediği gibi, "din, doğumundan ölümüne kadar insana yardım eden ve onu yöneten biricik hayat biçimi"¹⁹ olduğu için etkileşim hususunda hâkimiyeti dine vermek gerekir.²⁰

Medeniyetin başlangıcından günümüze kadar, dinle kültür arasındaki ilişkinin varlığı doğrulanmıştır. Bu ilişki gelecekte de devam edecektir. Çok sayıda filozof ve düşünürlerden, inananlar olduğu kadar ateist olanlar da, hiçbiri, dinin veya en azından ahlâkın, insanın gelişmesindeki kültürel rolünü inkâr edememişlerdir.²¹

Ortak bir inanç olmaksızın kültür alanında milletleri bir araya getirme gayretleri sadece hayalde kalmaya mahkûmdur.²² Eliot'ya göre ortak bir inanca dayalı kültür unsurlarındaki birlik, asırlardır toplumları bir arada tutan gerçek bağdır. Hiç bir politik ve ekonomik teşkilat, ne kadar iyi niyetli olursa olsun, bu şekildeki kültür birliğinin verdiğini sağlayamaz.²³

Din ile kültürü özdeşleştirmeden, dini din, kültürü de kültür olarak kabul edip, indirgemecilik yapmadan aralarındaki ilişkiyi, kendi saygınlıkları içinde ortaya koymak en akılcı bir tutum gibi görünüyor. Herkesin çeşitli politik görüşü olabilir, fakat herkesin görevi müşterek kültürü politik etkilerle kirletmemek ve muhafaza etmek olmalıdır. Bilinmesi gereken şeylerden biri de, bir milletin

¹⁷ Korlaelçi, Murtaza Din - Kültür İlişkisi, Felsefe Dünyası, Sayı VIII, 1993, ss. 35-47.

¹⁸ Jacque Maritain, a.g.e., s.75'dan naklen Korlaelçi, Murtaza Din - Kültür İlişkisi, Felsefe Dünyası, Sayı VIII, 1993, ss. 35-47.

¹⁹ Louis Dollet, a.g.e., s. 63'dan naklen Korlaelçi, Murtaza Din - Kültür İlişkisi, Felsefe Dünyası, Sayı VIII, 1993, ss. 35-47.

²⁰ Korlaelçi, Murtaza Din - Kültür İlişkisi, Felsefe Dünyası, Sayı VIII, 1993, ss. 35-47.

²¹ Korlaelçi, Murtaza Din - Kültür İlişkisi, Felsefe Dünyası, Sayı VIII, 1993, ss. 35-47.

²² T.S. Eliot, a.g.e., s. 98'dan naklen Korlaelçi, Murtaza Din - Kültür İlişkisi, Felsefe Dünyası, Sayı VIII, 1993, ss. 35-47.

²³ T.S. Eliot, A.g.e.,s. 136'dan naklen Korlaelçi, Murtaza Din - Kültür İlişkisi, Felsefe Dünyası, Sayı VIII, 1993, ss. 35-47.

vatandaşlarının birbirine yardımları olmaksızın üstün bir medeniyetin işareti olan eserler meydana getirme gücünden mahrum oluşudur. Tarihimizin bize emanet bıraktığı müşterek maddî ve manevî değerlerin korunup, ülkemizin en az çağdaş medeniyet düzeyinde gelişmesinin, din merkezli güneş sistemi şeklindeki kültür birliğiyle sağlanacağı inancını taşımaktayız.²⁴

Materyalist, ateist ve pagan toplumlarda bile, dinin sembollerine, ritüellerine ve önemli etki alanlarına rastlamak kaçınılmazdır. Hatta dine savaş açan felsefî düşünce ve ideolojiler bile, toplumun dinî ihtiyaçlarını ve taleplerini bastırmak için kendi ilkelerini adeta birer din gibi kendi toplumlarına sunmuşlar ve dinin birçok argümanlarını kullanma gereği duymuşlardır.

Dinin toplum hayatındaki özellikle yapıcı ve birleştirici işlevi kültürel açıdan önemlidir. Dindeki kardeşlik ve dostluk görüşleri, toplumda birlik ve beraberliğin sağlanmasında önemli bir yer tutmaktadır. Toplumsal yapıdaki hızlı değişme sürecinde öz değerleri koruyarak birlik ve beraberliğin sağlanmasında da dinî kültürün etkisi büyük olmuştur.

Din Nedir?

Kelime olarak “din”, boyun eğmek, bir şeye sahip ve malik olmak, hükmetmek, birinin karşısında borçlu ve zelil olmak gibi farklı anlamlara gelen “deyene” fiilinden türemiş bir isimdir.²⁵ Batı dillerinde “din” kelimesinin karşılı olarak kullanılan “religion” kelimesi de bir şeyi vazife edinmek, bir görevi yerine getirmek, bir şeyi tekrar tekrar okumak ve insanı, inandığı tanrıya bağlayan manevi bağ gibi anlamlar için kullanılmaktadır.²⁶ Ancak batı dillerinde din, genelde korku, bilinmezlik ve gizemli konular ve olaylar için kullanılmaktadır. Bütün toplumlar, kendi kültürlerine göre din anlayışlarının “inanç, ibadet, kuluk, yol, adet” ve benzeri anlamlarda birleştikleri kanaatindeyiz.

“Din” kelimesi, Kur’ân’da doksan iki defa geçmektedir.²⁷ Hz. Muhammed (s.a.v.)’in peygamberliğinin Mekke döneminin ilk yıllarında nazil olan ayetlerde²⁸ “din” kelimesi, “din günü” şeklinde ceza ve mükâfat günü anlamında

²⁴ Korlaelçi, Murtaza Din - Kültür İlişkisi, Felsefe Dünyası, Sayı VIII, 1993, ss. 35-47.

²⁵ İbn Faris, “deyene”, *Mu’cemu Mekâyîsi’l-Luğa*, II, 319; el-Cevherî, “deyene”, *es-Sihâh*, VI, 2201.

²⁶ Geniş bilgi için bkz. <http://plato.stanford.edu/entries/philosophy-religion/>

²⁷ Abdülbaki, “deyene”, *el-Mu’cemu’l-Mufehres li Elfâzi’l-Kur’âni’l-Kerîm*, s. 268.

²⁸ el-Fatiha 1/4; ez-Zariyât 51/6.

geçmektedir. Mekke döneminin ikinci yarısında nazil olan bir ayette²⁹ geçen “din” kelimesi, “dinen kayyimen” şeklinde ve dosdoğru din anlamında geçmekte ve bu kelimenin öncesinde ise “sırat-ı müstakim” (dosdoğru yol) ve sonrasında ise, İbrahim (a.s.)’ın “hanif dini” kavramları yer almaktadır.

Kur’an-ı Kerim’de genelde din kelimesi, ceza ve mükafat verme, yargılama³⁰, yol, anayasa³¹, ceza hukuku³², ahlakî-manevî-dünyevî yasalar bütünü, sistem, gidişat³³, kulluk, itaat³⁴, barış, düzen³⁵ gibi sosyal içerikli anlamlarda kullanılmıştır.

Peygamber Efendimiz (sav): “**Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim**”³⁶ derken, aslında kültürün de ahlakın da en üst kimliği olan dine işaret etmektedir. Yani dinin en temel görevi, insanlara hem birey hem de toplum olarak en güzel ahlakı kazandırmaktır. Bu güzel ahlakın tanımı da Kur’an-ı Kerim’de: “**Muhakkak ki sen en güzel ahlak üzeresin**”³⁷ ayeti ile somutlaştırılmakta ve evrensel bir insan ahlakı formatı ortaya konmaktadır. Çünkü günümüzde bir toplumda kötü olarak kabul edilen ahlaki davranışlar, başka toplumlarda normal kabul edilebilmekte; hatta ahlakî değerlerin evrenselliği tartışılmaktadır. Oysa bütün dinlerin ahlakî normları aynıdır. Ancak farklı kültürlerin şekillendirdiği toplumların dini ve ahlaki yargıları farklı olabilmektedir.

İnsan haklarının evrenselliği de, bu anlamda kaynağını ontolojik olarak bu manevi dinamiklerden aldığı söylenebilir. Bilindiği gibi insan hakları, bütün insanlara doğuştan eşit bir şekilde tanınan tabii haklar ve sonradan herhangi bir vesile ile kazanılan müktesep haklar diye mütalaa edilebilir.³⁸ Biz, burada bütün insanlara doğuştan eşit bir şekilde tanınan tabii hakları kısaca tanıtarak bunlardan din ile ilgili bölümün üzerinde durmak istiyoruz. İnsanlığın başlangıcından bu yana Allah tarafından gönderilen bütün peygamberler, insan haklarını korumak için çalışmışlar ve mukaddes kitapların tümünde, bu ko-

²⁹ el-En’âm 6/161.

³⁰ Fatiha, 1/4; ez-Zariyat, 51/6; el-İnfitar, 82/18-19; es-Saffat, 37/53; el-Vakıa, 56/86.

³¹ Yusuf, 12/76.

³² En-Nur, 24/2.

³³ El-Ahzab, 33/5; Mümin, 40.

³⁴ En-Nahl, 16/52.

³⁵ El-Enfal, 8/39.

³⁶ Bezzar ve Taberanî’den naklen. Bkz. Beyhaki, Sünenü’l-Kübra, 10/191; Kadai, Müsnedü’ş-Şihab, 2/193.

³⁷ Kalem, 68/4.

³⁸ Ahmed Hamdi Akseki; *İslam*, Ankara 1981, s. 55.

nunun hassasiyeti üzerinde durmuşlardır. Daima insanlara verilmesi istenen tevhit inancı, bütün insanların her türlü tabii haklarını korumak suretiyle onların huzur ve mutluluğunu sağlamaya yönelik olan bir inanç sistemidir. Çeşitli ilmi kaynaklarda, korunması istenen bu tabii insan hakları, beş ana maddede özetlenmektedir.³⁹ Bu maddeler, genelde şöyle sıralanmaktadır:

- a - Dini korumak.
- b - Canı korumak.
- c - Akli korumak.
- d - Nesli korumak.
- e - Malı korumak.

Bütün bu maddelerde anlatılan haklar, Allah tarafından istisnasız bir şekilde her insana doğuştan verilen tabii haklardır. Bunlar, zenginlik ve ilim gibi sonradan elde edilen haklar değildir. Hiç kimsenin, Allah tarafından verilen bu tabii hakları ihlal etmeye hakkı yoktur. Kültürün önemli bir unsuru olan dini korumanın, bu maddeler arasında da önemli bir yeri vardır. Buna, insanlara tanınan dini hak ve hürriyetlerini koruma de diyebiliriz. Din ve inanç, insan hayatının en önemli ve ayrılmaz bir unsurudur. Kişi, aile ve toplum olarak tüm insanlığın sağlıklı bir şekilde ayakta durabilmesi için, her kişinin, dini inançlarında, fikir ve düşüncelerinde hür ve serbest olması gerekir. İnsan, hiçbir endişe duymadan kendi duygu, düşünce ve inancını rahat bir şekilde yaşadığı zaman, mutlu olur. Zaten İslam dininin kelime anlamı da, bir bakıma sulh, güven, emniyet, barış ve mutluluk demektir.⁴⁰ Bu barış, güven ve mutluluğun sosyal hayatta oluşması için, her kişinin eşit ölçüler dâhilinde inanç ve düşünce hak ve hürriyetlerine sahip olması gerekir. Kelime manası itibarıyla bu güzel anlamları ifade eden ve müeyyideleriyle de bu mutluluğu sağlamayı hedefleyen İslam dini, kendisine inansın veya inanmasın bütün insanların diğer çeşitli tabii haklarında olduğu gibi, dini inançlarını da korumayı emretmektedir. Kur'an'ın birçok ayetinde, bu konuda bilgi verilmektedir.⁴¹

³⁹ el-Gazali, *el-Mustasfa*, I, 288; eş-Şatbi, *el-Muvafekat fi Usulî's-Şeria*, II,8 vd.; Seyfuddin el-Amidi, *el-İhkam fi Usulî'l-Ahkâm*, Mısır 1967, III, 252; Muhammed Ebu Zehra, *Kur'an Nizami*, trc. Ali Arslan, Ankara 1969, s. 61; Mustafa Baktır, *İslam Hukukunda Zaruret Hali*, Ankara 1981, s. 177 vd.; Osman Eskicioğlu, *İslam Hukuku Açısından Hukuk ve İnsan Hakları*, İzmir 1996, s. 280 vd.

⁴⁰ İsmail b. Hammad el-Cevheri, *es-Sihah*, "Selime", thk. Ahmet Abdulğafur Attar, Beyrut 1984, V, 1951; Ahmed b. Faris b. Zekeriyâ, *Mu'cemu'l-Mekayisi'l-Luğâ*, "Selime", thk. Abdusselam Muhammed Harun, Beyrut 1991, III, 90; Mecduddin Muhammed b. Yakup el-Firuzabadi, *Kamusu'l-Muhtit*, Beyrut 1987, IV, 131.

⁴¹ "Kur'an ve Kültür" adında Doç. Dr. Nurettin Turgay'ın (Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı Öğretim Üyesi) bir kitap çalışması vardır. Yakında yayınlanacağını umut ediyoruz.

Kültür ve Dini Değerlerin Laiklik Bağlamında Değerlendirilmesi

İnsanların temel hak ve hürriyetlerinden bahsederken belki dinin bağlayıcı hükümlerinin yeri ve bunun laiklik açısından değerlendirilmesi üzerinde biraz durmakta yarar vardır sanırım.

*“Dinde zorlama yoktur,”*⁴² mealindeki ayette ifade edildiği gibi, insanlara inanç ve düşünceleri hususunda zor ve baskı kullanılmayacağını ifade eden Allah, her konuda insanı özgür yaratmış ve serbest bırakmıştır. Ancak inanma, güzel ahlak ve salih ameller konusunda insana büyük sorumluluklar yüklemektedir.⁴³ Bu sorumlulukları insanın hür iradesi ile ilişkilendirmektedir. Çünkü insan, hür iradesi bir eylemde bulunmadığı zaman bu hem ahlaki olmamakta hem de dini bir nitelik kazanmamaktadır. Dinin sadece akli merkeze almasının nedeni de insanın aklıyla ve hür iradesi ile serbeste karar vermesine dayanmasıdır.

“Dinde zorlama yoktur” ayetinden anlaşıldığına göre, herhangi bir kişinin Müslüman olması için onu İslâm dinine davet ederken, zor kullanmak ve baskıya başvurmak da söz konusu olamaz.⁴⁴ Ayrıca akli başında olan her insan, tam bir vicdan serbestliliği içerisinde, inanç ve düşünce hürriyetine sahiptir. Başka bir ayette, bu konuda şu bilgiler verilmektedir:

*“De ki: Hak, Rabbinizdendir. Artık dileyen inansın, dileyen inkâr etsin...”*⁴⁵

Bu ayete göre, inanç ve düşünce hürriyeti, istisnasız her insan için vazgeçilmez tabii bir haktır. İnanmak veya inanmamak, şu veya bu şekilde inanmak, insanların iradesine bırakılmıştır. Allah, inanç konusunda insanları zorlamamış ve zorlamayı da tasvip etmemiş, uygun görmemiştir. Zaten inanç, insanın ruh âleminde olan görünmez, psikolojik bir duygudur. İnsanı, herhangi bir şeye inanması için zorlarsanız, o da baskı neticesinde istediğiniz şeye inandığını söylerse, münafıklık yapmış olur. Çünkü içinden inanmadığı halde, baskınızdan kurtulmak için size karşı istediğiniz şeye inandığını söylemiş olur. Böyle bir durum, baskıya maruz kalanın psikolojisini bozar. Baskı kullananın ise, psikolojisi bozuk olduğu için baskı ve şiddete başvurmuş oluyor. Kur’ân’a göre sevdirek, inandırarak ikna yolu ile tebliğ etmek gerekiyor.⁴⁶

⁴² el-Bakara 2/256.

⁴³ el-Kıyame, 75/36.

⁴⁴ Alauddin Ali b. Muhammed b. İbrahim el-Hazin, *Lubabu’t-Te’vil fi Maani’t-Tenzil*, Beyrut tsz., I,186; Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*, I,863.

⁴⁵ el-Kehf 18/29.

⁴⁶ Bu konu ile ilgili birçok ayet vardır. Örnek olarak bkz. en-Nahl, 16/125; Taha, 20/44; Fussilet, 41/33;

Yüce Allah, kâfirlere hitap mahiyetinde olan el-Kafirûn suresinde mealen, "(De ki:) Sizin dininiz size, benim dinim banadır,"⁴⁷ buyurmakla, İslam muhaliflerine kendi din, inanç, fikir ve düşüncelerinde serbestliliği tanımaktadır. Kur'an'ın nazil olduğu dönemde yaşayan insanlar, kişilerin din ve inanç konusundaki serbestliklerini bilmiyorlardı. O zamanın insanları, insanlara doğuştan tanınan bu ve benzeri tabii hakları, Kur'an'dan ve Hz. Muhammed (s.a.v.)'in sünnetinden öğreniyorlardı ve zamanla bunu daha iyi bir şekilde kavrayarak idrak ediyorlardı.⁴⁸

Kur'an'da yer alan cihat, savaş, emr-i bi'l maruf ve nehy-i ani'l münker gibi kavramlar bile, insanların din, inanç ve fikirlerinin üzerinde oluşturulan baskıyı ortadan kaldırmaya ve insan haklarını ihlallerini önlemeye yöneliktir. İslam açısından savaş, dini, inancı, rengi, dili, kökeni, cinsiyeti ne olursa olsun, tüm insanlar için başta inanç ve fikir serbestliliği olmak üzere her çeşit tabii hakları sağlamak ve bu hakları korumak için yapılır.⁴⁹

Hız.Muhammed (s.a.v.)'in hadisleri, Kur'an'ın açıklaması mahiyetindedir.⁵⁰ Kur'an'da olduğu gibi, hadislerde de din, inanç ve fikir serbestliliği üzerinde durulmaktadır. Hız.Muhammed (s.a.v.), bir gün Medine'de Necranlı Hıristiyanların bir heyetini kabul edip onlarla konuşmuş, o sırada kendisini ziyarete gelen heyetteki papazlar, kendilerine göre dua edip ibadet etmek istemişler. Hız. Muhammed (s.a.v.)'in kendilerine müsaade etmesi üzerine onlar, caminin içinde, kendi dinlerine göre ibadet etmişlerdir. Orada hazır bulunan sahabeler, Hıristiyanların caminin içinde ayin yapmalarına razı olmak istememişler. Bunun üzerine Hız. Muhammed (s.a.v.), "Onları bırakın, kendi ibadetlerini yap-sınlar," diyerek sahabeleri teskin etmiş ve ardından bu Hıristiyanlarla antlaşma imzalamıştır.⁵¹ Bu antlaşma metninin bir paragrafı şöyledir:

"Necranlılar'ın malları, canları, arazileri, meskenleri (evleri), hazır bulunanları ve bulunmayanları, aşiretleri, kiliseleri, dinleri, rahipleri, ellerinde bulunan az veya çok her şeyleri, Allah Resulünün teminatı ve koruması altındadır. Papazları, rahipleri ve mabetlerinin kayyımlarından hiçbirisi değiştirilmez."⁵²

⁴⁷ el-Kafirun 109176.

⁴⁸ Ebu Zehra, *İslam Nizamı*, s. 73.

⁴⁹ Bkz. Süleyman Ateş, *Yeniden İslam'a*, İstanbul 1997, I, 179.

⁵⁰ ez-Zehebi, *et-Tefsir ve'l-Mufessirun*, I, 32 vd.

⁵¹ Ebu Muhammed Abdulmelik İbn Hişâm, *es-Siretu'n-Nebeviyye*, Beyrut 1971, II,223 vd.; Şemsuddin Muhammed b. Ebi Bekir İbn Kayyum el-Cevziyye, *Zâdu'l-Meâd*, Beyrut 1994, II, 629.

⁵² Kasım b. Sellam Ebu Ubeyd, *Kitabu'l-Emvâl*, Kahire 1968, s. 272 vd.; Eskicioğlu, *Hukuk*, s. 293.

Bu olay, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in doğuştan insanlara verilen tabii haklar konusunda ne kadar müsamahalı ve uygar olduğunu çok iyi bir şekilde ortaya koymaktadır. Dikkat edilirse onun, bu derece haklarına sahip çıktığı insanlar, Müslüman değil, Hıristiyanlardır. Yine bu olaydan İslam'ın, insanlar arasında hiçbir surette ayırım yapmaksızın tümünün, tabii haklarını eşit bir şekilde savunup güvence altına aldığını, sosyal hayatı Kur'an'a göre düzenlemeye çalışan Hz. Muhammed (s.a.v.)'in uygulamasından öğrenmekteyiz. Yine kitap ehlini konu alan bir ayette, bu konu ile ilgili şu bilgiler verilmektedir:

*“Kitap ehlinen zulmedenler bir yana, onlarla en güzel bir şekilde mücadele edin ve onlara şöyle deyin: Biz, bize indirilene de size indirilene de inandık. Bizim ilahımız da sizin ilahınız da birdir (aynıdır). Biz O'na teslim olmuşuzdur.”*⁵³

Sonuç olarak insanlar, din, inanç, fikir, düşünce ve kültürlerinde eşit hak ve hürriyetlere sahip oldukları gibi, bu alanlardaki ifade, eğitim, öğretim, tebliğ, basın ve yayında da, eşit hak ve hürriyetlere sahiptirler.⁵⁴ Nitekim Hz. Muhammed (s.a.v.), yukarıda manası üzerinde durduğumuz ayetle ilgili hadislerinde, insanların inanç, dil ve kültürleri alanındaki eğitim ve öğretimlerinde serbest olduklarını ve bütün insanların bu konularda eşit haklara sahip bulduklarını söylemiştir.⁵⁵ Onun uygulamalarından, Müslüman olsun veya olmasın, tüm insanlara bu hakları tanıdığını ve onların bu haklarını koruduğunu öğreniyoruz.

4. KADININ KÜLTÜR VE DİNDEKİ YERİ

Tarih içerisinde kadının çok farklı konumlandırıldığını görmekteyiz. Kadının insan olup olmadığı, haklarının olup olmadığı, statüsü, kıyafeti, okuması, evlenmesi, evliliğe tek başına karar verip verememesi, çalışması, erkeklerle olan münasebeti, miras konusu, şahitlik meselesi, yönetici olup olamaması vb hayatın tüm alanlarını ilgilendiren konularda kadının konumu, tarih boyunca hep tartışılmalıdır. Dinler ve gelenekler, bu konuda farklı tavırlar sergilemişlerse de, elimizdeki somut bilgilere göre, kadın konusunda en radikal değişim, İslamiyet ile başlamıştır.

⁵³ el-Ankebut 29/46.

⁵⁴ el-Mevdudi, *İslam'da Hükümet*, trc. Ali Genceli, İstanbul tsz., s. 75.

⁵⁵ el-Kurtubi, *el-Cami' li Ahkâmi'l-Kur'an*, XIII, 233.

İslamiyet, her şeyden önce kadını bir anne olarak görmüş ve “Cennet annelerin ayaklarının altındadır”⁵⁶ diyerek, önemli bir adım atmıştır. Ayrıca Hz. Peygamber, “kime iyilik edeyim” diye soran bir sahabeyle şu karşılığı vermiştir: “Ananıza (bunu üç defa tekrarlamıştır) sonra babanıza, sonra en yakın olanlara”⁵⁷ Yine Peygamber Efendimiz “Anne Cennet kapılarının ortasındadır”⁵⁸

Allah sizi topraktan, sonra nutfeden yaratmış, sonra da sizi çiftler halinde var etmiştir.⁵⁹ Yüce Allah her şeyi çift yaratmıştır. Evrene baktığımızda gördüğümüz her şeyin bir eşini de beraberinde görürüz. Bu yaratılışın kanunu, Allah’ın kurduğu bir sistemdir. Özellikle canlılar aleminde her şeyin çift yaratıldığını görmekteyiz. Bu yaratılış sisteminin en iyi şekilde işlenmesini sağlayan temel unsurlardan biridir. Allah her şeyi bir nizam ve ölçü içerisinde yaratmıştır. İslamiyet cahili sistemlerde kadını saplandığı zillet batağından kurtararak izzetin zirvesine ulaştırmaktadır. “Şüphesiz, Allah (c.c) katında en değerliniz, O’na karşı gelmekten en çok sakınanızdır.”⁶⁰ “Üstünlük takvadır” diyerek hem köle ile efendi, beyaz ile siyah arasındaki ilişkiyi düzenlemiş hem de kadın ile erkek arasındaki ilişkiyi düzenlemiştir. Takvalı kim olursa olsun üstün sayılmıştır. Bizde (örfi dinde) ise maddi güce sahip olan erkeğin üstün olduğu göz önünde tutulmuş ama İslam bu görüşü yıkmaya çalışmıştır. Hz. Ali’nin (a.s) buyurduğu gibi “En akıllınız, en çok sakınanız (takvalı olanınız) dır.”⁶¹ Üstünlük takvadaysa ve Allah’ın ayetleri herkese şamilse ve kadın da sakınıyorsa meleklerin derecesine hatta daha üstüne çıkabilir demektir. Sakınmayan erkek nasıl olurda sakınan kadından üstün olabilir? Erkek sakınmıyorsa esfeli safilin “aşağuların en aşağısı”⁶² haline düşüyorsa nasıl olurda Allah’ın aşağılık kıldık dediğini biz en üstün tutabiliriz.? Aynı şekilde aşağıların aşağısına düşen kadını nasıl olur da alay-i illiyyin’e (yücelerin yücesine) çıkarabiliriz. İnsanlar ister kadın olsun ister erkek takvaları ölçüsünce değerlendirilmelidirler ve hak ettikleri değerleri onlara veren İslam olmalıdır. Hz. Ali’nin buyurduğu gibi “İnsanların en akıllısı, Allah’a en

⁵⁶ Nesâî, Cihad, 6.

⁵⁷ Buhârî, Edeb, 2; Müslim, Birr, 1,2; Ebû Dâvud, Edeb, 120.

⁵⁸ İbn Hanbel, V, 198.

⁵⁹ Fatır Suresi, 36. ayet.

⁶⁰ Hucurat Suresi 13. ayet

⁶¹ Gurer’ul Hikem, c.2, s.370.

⁶² Tin Suresi 5. ayet.

yakın olan kimsedir”⁶³ Allah’a en yakın olan kimse en çok korunan kimse demektir. Allah’a göre akıllılığın değeri takva ölçüsünce dir.⁶⁴ İster erkek ister kadın her ikisinin de çabasının sonucu kendisinedir. Kim çalışır iyi bir kul olma yolunda adım atarsa Allah ayırım yapmaksızın her ikisinden de kabul buyuracaktır. “İnsan için sadece çalıştığı vardır.”⁶⁵ “Müslüman erkekler ve kadınlar, mümin erkekler ve kadınlar Allah’a itaat eden erkekler ve kadınlar, doğru olan erkekler ve kadınlar, namuslarını koruyan erkekler ve kadınlar, Allah’ı çok zikreden erkeler ve kadınlar... işte Allah bunların hepsine mağfi-ret ve büyük ecir hazırlamıştır.”⁶⁶

Kadına yapılan zulüm ve işkence, onu aşağılayan her türlü sözlü ve fiili sataşma, onu hor ve zelim görmek, erkekten aşağı görmek, ona hakaret etmek velhasıl kendisine yapılmasını istemediğini kadınına yapması ve layık görmesi bunların hepsi cahiliye davranışlarının kalıntılarıdır. Kur’an ise bu tür davranışları şiddetle yermiş ve hesabının sorulacağını açıkça beyan etmiştir: “Kız çocuğun hangi suçtan ötürü öldürüldüğü kendisine sorulduğu zaman;”⁶⁷ “Erkekler kazandıklarından bir pay olduğu gibi kadınlara da kazandıklarından bir pay vardır.”⁶⁸ ayetiyle erkeklerle arasındaki farkı kaldıran İslam, diğer yandan da kadınlara görüş belirtme ve oy verme hakkını tanımaktadır. Allah Resulü (s.a.a) Kur’an-ı Kerim’in emri ile kadınlardan biat alarak ve onları kabul ederek onlara bu hakkı yüzyıllar öncesinden vermiştir: “Sana biat etmek üzere geldikleri zaman, onları kabul et.”⁶⁹ Hz. Ömer ve Hz. Ali’ye izafe edilen “Ey insanlar! Şüphesiz Ademden ne kul ve ne de cariye doğmuştur. Tüm insanlar (kadın ve erkek) hürdür.” ve benzeri sözlerden şunu anlıyoruz: Hiç kimse, gücüne, imkânlarına, iktidarına ve konumuna dayanarak başkasını, özellikle kadınları ezemez, onları hor ve hakir göremez, onların haklarını ellerinden alamaz.

İslam, kadını öğretileri ışığında yüceltti. Öyle ki kadını ilahi risaletin bekçisi ve islami hüküm ve adabın beyan edicisi kılmış ve erkekler güçlü oldukları için kadını erkeklere bir emanet olarak vermiştir.⁷⁰ Ancak bu güçlülük, hak

⁶³ Gurer’ul Hikem, c.2, s.443.

⁶⁴ www.caferilik.com/kadinaile/toplumsal.htm

⁶⁵ Necm Suresi 39. ayet

⁶⁶ Ahzab Suresi, 35. ayet.

⁶⁷ Tekvir Suresi 7. ayet.

⁶⁸ Nisa Suresi, 32. ayet.

⁶⁹ Mümtehine suresi 12.ayet.

⁷⁰ en-Nisa, 4/34.

ve fazilet bakımından değildir. Sadece bir sorumluluk ve yetki alanıdır. Herkes kendi yetki ve sorumluluk alanından mesuldür. Nitekim Veda hutbesinde Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyuruyor: "Ey insanlar sizin kadınlar üzerinde hakkınız olduğu gibi, onların da sizler üzerinde hakları vardır. Ben size onlara iyi davranmanızı vasiyet ediyorum. Onlar size Allah'ın emanetleridirler." Emanete yapılan hıyanetin sorgusu elbette olacaktır. Kim emanete hıyanet ederse, kıyamet günü hıyanet ettiği şeyle gelir, sonra haksızlık yapılmaksızın herkese kazanmış olduğu ödenir."⁷¹

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: İslamın çizdiği kadın profili ile günümüz müslüman olduğunu söyleyen toplumun kadın profili arasında ne kadar fark vardır? En önemlisi, bugün Batı toplumu ve medeniyeti, kadını tamamen bir reklam, cinsellik ve sömürü aracı olarak görürken, bu gerçeği gizlemek için, "kadın erkek eşittir" maskesinin altına saklanmaktadır. İslam toplumu ise, geleneklere sığınarak bu ayıbını kapatmaya çalışmaktadır.

Kadın haklarının savunmak için çalışan batılı kadınlar feminizm adına bir takım ideolojiler ortaya atmışlardır ama bu ne derece kadının sorunlarını çözebilmiştir? Bugün batıya baktığımızda dağılan aile yuvaları, babanın evladını evladın da babasını tanımadığı, annenin çocuğundan habersiz gezindiği modern sokak ve parklar, çalıştığı fabrikalar ve atölyeler ne kadar kadına özgürlük verebilmiştir acaba? Bir araba lastiğinin reklamını yapmak için eve istediği saatte gelmek istediği saatte çıkıp gitmek özgürlük sayılabilir mi? İnsanın insani değerler taşımadığı bir toplumda ne derece kadın değer kazanabilir? Merhametsiz bir yuvada yetişen çocuk, annesini uyku saatinde gören bir çocuk, işin verdiği yorgunlukla eve gelerek stres ve bunalımdan çocuğunun tenine dahi dokunmadan koltuğun üzerine uzanan, adeta bir cesedi andıran günümüz batı feminist kadını ne derece özgür sayılabilir? Annesiz büyüyen, kreşlerde büyütülen çocuk yarın nasıl annesini tanıyabilir? Annenin şefkat ve sevgisine muhtaç olan çocuk, annesini bile görmeden büyüyüp topluma karışırsa, yarın o çocuktan nasıl merhamet kanatlarını sana germesini bekleyebilirsin?

Günümüz dünyasında bilim, ideoloji, felsefe ve siyaset, modernizm adına dini yok saymış ve kültürü de çağdaşlık adına şekillendirerek insanlığın geleceğini adeta esir almıştır. Dinin kutsallığı ile savaş açan bu değerler, kendilerini kutsallaştırarak yeni sahte dinler icat etmişlerdir.

⁷¹ Al-i İmran Suresi 161. ayet